

Pregledni članak
UDK 050Politička misao "1964/2013"
32.001.3(050)Politička misao "1964/2013"
141.82(050)Politička misao
303
Primljeno: 23. prosinca 2013.

Komparativna politika u *Političkoj misli* od 1964. do 2013.

MIRJANA KASAPOVIĆ, DANIJELA DOLENEC,
DARIO NIKIĆ ČAKAR

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

U članku se analizira zastupljenost radova iz komparativne politike u časopisu *Politička misao*. Polazeći od načelne postavke da se političko i akademsko polje u društvu "recipročno legitimiraju", autori su polustoljetno razdoblje podijelili na dvije faze i načinili dva istraživačka poduzorka: prvi obuhvaća brojeve od 1964. do 1989., a drugi od 1990. do 2013. Metodom analize sadržaja utvrdili su da je komparativna politika u prvoj fazi bila vrlo slabo zastupljena u časopisu. Malobrojni članci koji bi se tematski mogli svrstati u tu granu uglavnom su pisani iz marksističke perspektive ili, rjeđe, iz perspektive staroga normativnog institucionalizma, metodološki su bili potpuno neosvijesteni te mahom deskriptivni i konfigurativni. Prevladavaju radovi o samoupravnoj demokraciji, komunističkim i revolucionarnim partijama, protuimperijalističkim pokretima i sukobima u zemljama Trećeg svijeta i sl. U drugoj fazi izdavačke djelatnosti umnožavaju se i diverzificiraju teme komparativne politike. Izrazito se povećava broj članaka o izborima i izbornim sustavima, strankama i stranačkim sustavima, parlamentima i vladama, sustavima vlasti, konstitucionalizmu i sudstvu, političkoj kulturi, naciji i nacionalizmu te europskim institucijama i procesima. Pluraliziraju se teorijski pristupi, a najzastupljeniji su novi institucionalizam, biheviorizam, teorije pluralizma, teorije racionalnog izbora i kulturološke teorije. Dominiraju studije slučajeva i fokusirane studije s malim brojem slučajeva. Najslabija karika ostaju metodološki pristupi, a posve su iznimni članci u kojima se raspravlja o metodološkim problemima discipline.

Ključne riječi: komparativna politika, marksizam, teorijski pluralizam, metodološka nerazvijenost, analiza sadržaja

1. Uvod

Ovaj je rad prilog samorefleksivnom razvoju političke znanosti u Hrvatskoj – koji se pokazao umnogome prijepornim i otpornim kanoniziranju – i trebao bi pridonijeti širenju prostora za njegovo kritičko preispitivanje. Obuhvaća samo dio te povijesti – razvoj komparativne politike kao jedne poddiscipline ili grane političke znanosti o kojoj se teorijski i metodološki počelo raspravljati tek potkraj prošloga i početkom ovog stoljeća (Caratan 1997; Kasapović 2002a., 2004., 2007). Osvrt je djelomičan i zato što se temelji samo na znanstvenoj produkciji koja je publicirana u *Političkoj misli*. Budući da je Fakultet političkih znanosti jedina posebna akademska institucija za studij političke znanosti u Hrvatskoj, to uvelike opravdava usredotočenost na istraživanje znanstvene produkcije glavnoga fakultetskog časopisa.

Prema uvriježenome interpretacijskom obrascu, prvo razdoblje razvoja političke znanosti vezuje se za socijalistički poredak bivše jugoslavenske države, a drugo za uspostavu samostalne hrvatske države utemeljene na konceptu liberalne demokracije. Nastojanje da se iz perspektive suvremene koncepcije discipline osvjetli njezin povijesni razvoj otvara mnoge probleme, uključujući i probleme jezika i značenja. Kako je upozoravao Ralf Dahrendorf, ideologijska funkcija govora unutar današnja političkog sustava onemogućuje da današnjim mjerilima zahvaćamo značenja i simbole proteklog razdoblja – naime, tek “ujedinjenjem jezika” iste riječi počinju zahvaćati iste pojmovne sadržaje. Nakon pada Berlinskog zida pojavile su se studije koje su tvrdile da je “ono što se nazivalo političkom znanošću” u Istočnoj Europi imalo “malo izravne srodnosti s konkretnim tradicijama teorije i prakse koje konstituiraju zapadnu političku znanost” (Easton, Gunnell i Graziano 1990: 4, nav. u: Kasapović 2007: 59). Razvoj političke znanosti u Srednjoj i Istočnoj Europi obično se vezuje za uspostavu demokratskih političkih sustava, a analitičari su suglasni o tome da je podrazvijenost komparativne politike kao njezine empirijske grane tipična za sve zemlje tih dviju regija (Klingemann, Kulesza i Legutke 2002; Eisfeld i Pal 2010; Berndtson 2010). I recentne analize znanstvene produkcije pokazuju da su radovi iz komparativne politike značajno podzastupljeni te da se u većini publiciranih radova obično upotrebljavaju “podaci s police” koji se analiziraju “metodološki labavo” (Schneider, Bochsler i Chiru 2013). Ti uvidi vrijede i za Hrvatsku u kojoj se komparativna politika nije razvila kao “teorijski i metodološki izgrađena disciplina političke znanosti” (Kasapović 2004: 11). Za vrijeme socijalističke Jugoslavije studij politologije bio je usredotočen na klasičnu političku filozofiju, povijest političkih ideja i međunarodne odnose, dok ostale discipline gotovo uopće nisu razvijane (Kasapović 2007). Od 1962. do 2002. na Fakultetu je kontinuirano izvođen samo jedan predmet iz komparativne politike,¹ a znanstvena produkcija u toj grani bila je iznimno slaba.

¹ Riječ je o suvremenim političkim sustavima, a redukcija komparativne politike na taj predmet bila je tipična za razdoblje *comparative governmenta* u kojemu je proučavanje političkih sustava

U sklopu nastanka samostalne države devedesetih godina, politolozi mlade generacije usredotočili su se na analize hrvatske politike. Drugim riječima, komparativna je politika morala dočekati 21. stoljeće da bi se počela afirmirati: obvezatan predmet na studiju politologije postaje 1998., prvi poslijediplomski studij pokrenut je 2000., a Odsjek za komparativnu politiku osnovan je tek 2004. U isto se vrijeme pojavljuju i prvi znanstveni radovi o toj poddisciplini (Caratan 1997; Kasapović 2002a). Tek prestrukturiranjem cijelog studija političke znanosti prema “bolonjskim načelima” studij komparativne politike poprima prepoznatljiv oblik iz vizure kanonskoga suvremenog određenja te discipline u Europi i SAD-u (v., primjerice, Boix i Stokes 2009; Landman i Robinson 2009). Nažalost, moramo konstatirati da ni do 2013. nije napisan nijedan sveobuhvatan politološki udžbenik, kao ni udžbenici iz temeljnih poddisciplina na hrvatskom jeziku. Važan je pomak prijevod opsežnoga i moderno koncipiranog udžbenika *Komparativna politika* (2013), koji je uredio ugledni švicarski politolog Daniele Caramani i koji čini temeljnu studijsku literaturu na diplomskom studiju na Fakultetu političkih znanosti.

Interpretacija povijesti discipline “nikad nije potpuno neutralna, nego bitno ovisi o intelektualnim i političkim vrijednostima zajednice u kojoj se neka disciplina razvija i u kojoj se interpretira njezin razvoj, kao i o stajalištima autora koji pišu njezinu povijest” (Kasapović 2007: 9). To je posebno važno imati na umu kada se razvoj discipline evaluira preko diskurzivno-ideološkog ponora koji je otvoren početkom devedesetih godina. Političko i akademsko polje međuovisni su i “recipročno se legitimiraju” (Weiler 2009; 2011), odnosno političko polje neizbježno utječe na to što se poučava na sveučilištima i kakvo je znanje legitimno. Ako prihvatimo da je svaki oblik znanja duboko isprepleten s politikom (Fourcade 2009; Weiler 2011), očekivano je bilo da promjena političkog režima uzrokuje i preoblikovanje akademskog polja. Premda u našem imaginariju postoji, možda, slika o tome da su se tada zbili radikalni rezovi ili obrati, posrijedi je zapravo bio niz preoblikovanja i “prilagođavanja pitanja”, i osobnih i institucijskih, unutar akademskog polja (Eyal, Szelenyi i Townsley 2000). Početak devedesetih godina u akademskom svijetu u Hrvatskoj nije bio obilježen čistkama, prisilnim umirovljenjima ili sličnim intervencijama, nego uspostavom istovrsnih “paralelnih” znanstveno-nastavnih institucija, novim imenovanjima na važne položaje u akademskom svijetu te promjenom kurikulumâ i istraživačkih prioriteta (Dolenc, Doolan i Žitko 2014). Unutar dinamičnoga političkog

pojedinih zemalja bilo postavljeno kao glavni predmet komparativne politike uopće. To se naslijeđe pokazalo otpornim te je mnogo i suvremenih autora koji izrijekom definiraju komparativnu politiku kao disciplinu koja se bavi “proučavanjem političkih sustava diljem svijeta” (Zagorski 2009: 2; v. i Schmitter 2009: 34; Wiarda 2002: 1; Naßmacher 1991: 6). No još je više autora koji takav pristup implicitno prihvaćaju i sukladno njemu koncipiraju udžbenike i priručnike iz komparativne politike kao skup konfigurativnih studija o političkim sustavima pojedinih, obično najvećih i najmoćnijih, zemalja (o tome više u: Kasapović 2004).

okružja ranih devedesetih, istraživači i nastavnici nastojali su anticipirati smjer političkih kretanja kako bi osigurali svoju profesionalnu budućnost. Na početku je bilo jasno da treba odbaciti marksizam, ali sve je drugo uglavnom bilo nejasno. Cilj je bio “ostati na pravoj putanji i zadržati svoj položaj, suočen s dramatičnima društvenim promjenama” (Eyal, Szelenyi i Townsley 2000: 2). Drugim riječima, nastavnici i istraživači našli su se u kompleksnu položaju: trebalo je odbaciti problematično naslijeđe, ali istodobno spasiti dignitet discipline i institucije jer bi u protivnom potkopali temelje vlastita opstanka. Taj dubiozni dvokorak sažima Kasapović (2007: 7-8) kada navodi kako su samonaraciju povijesti Fakulteta obilježile dvije legende – ona o partijskoj školi, s jedne, i ona o autonomnoj instituciji u odnosu prema političkom polju, s druge strane. Prema toj življenoj kontradikciji, tek nam je demokracija donijela punu akademsku slobodu koja nije bila moguća unutar socijalističkog poretka bivše Jugoslavije. Istodobno, znanstveni i nastavni rad Fakulteta u tome državno-političkom kontekstu nije bio svediv na školu za obrazovanje partijskih kadrova, nego je institucija imala stanovitu samostalnost u poučavanju i istraživanju koja je omogućila razvoj političke znanosti u Hrvatskoj i prije devedesetih godina. Te se kontradikcije izražavaju i u putanjama pojedinih znanstvenika. Tako politolog koji je krajem sedamdesetih godina teoretizirao o marksističkoj politologiji kao “znanstveno utemeljenoj i praktično-revolucionarno intendiranoj misli politike” (vidi u: Kasapović 2007: 53), u povodu tridesete obljetnice Fakulteta političkih znanosti 1994., u ulozici dekana, ovako opisuje povijest Fakulteta:

Dame i gospodo, teško je raditi u sjeni vješala, s Damoklovim mačem iznad glave, kao što je morao raditi Fakultet političkih znanosti... To smo iskusili u nedemokratskom poretku boljševičkog jednogumlja. Trpjeli smo udarce, strahovali za slobodu znanstvenog istraživanja politike, ali smo istrajavali na njemu, uvjereni da je i tradicija akademske politologije u demokratskom svijetu i logika društvenog razvoja u domaćem podneblju na strani naših politoloških nastojanja. Pogotovo politolozi znaju da je poredak boljševičkog jednogumlja povijesno osuđen na propast, kao protivnik ljudskoj prirodi, u čijim temeljima živi neuništivi, kako bi rekao Georg Catlin, instinkt slobode (Jantol 1992: 133).

Autor toga govora slikovito je obrazložio tu preobrazbu rekavši kako u bivšem poretku “nisi mogao opstati ako nisi do besvijesti ispisivao one smiješne tekstove o Marxu” (Jantol 1997: 250). No taj je primjer svojevrсна karikatura akademske konverzije, jer je proces “preoznačavanja” (*resignifying*) obično bio mnogo suptilniji. Bilo je i društvenih znanstvenika koji svoj rad nisu interpretirali kao izraz iznuđenog pristanka na istraživanje sa stajališta marksističke teorije povijesti i društva.²

² Takav rijedak primjer bio je Branko Horvat koji u tekstu objavljenom u *Političkoj misli* sredinom devedesetih nastavlja zagovarati samoupravljanje kao bitan element ekonomske demokracije (1995).

No pisani tragovi ideoloških previranja zapravo su rijetki. Razdoblje promjene režima obilježio je izostanak frontalnih konfrontacija. Pripadnici akademskog svijeta postupno su prilagođavali svoje putanje novim okolnostima. Nakon početnog razdoblja nestabilnosti politička se sfera stabilizirala te je opet uspostavljen proces reprodukcije kadrova unutar akademskog polja. Već sredinom devedesetih godina uočljivo je bilo stabilno i jasno omeđeno polje društvene i političke moći unutar kojega sveučilišta preuzimaju legitimnu ulogu formiranja političke elite i šire društvene reprodukcije (Dolenec, Doolan i Žitko 2014).

U ovome istraživanju zanimalo nas je koliko je i kako komparativna politika bila zastupljena u *Političkoj misli*. Kako je taj vodeći, a dugo i jedini politološki časopis u Hrvatskoj utjecao na produkciju u toj grani političke znanosti? Koliko su autori, teme, teorijski i metodološki pristupi odabranim temama u radovima što su publicirani u *Političkoj misli* korespondirali s razvojem komparativne politike u SAD-u i Zapadnoj Europi? Kako bismo utvrdili kakav je bio status komparativne politike u *Političkoj misli*, analizirali smo:

- zastupljenost najvažnijih stranih autora s područja komparativne politike u časopisu
- broj članaka koji su objavljeni na području komparativne politike, kao i na podpodručjima discipline koja smo prigodno diferencirali
- vrstu komparativne analize, teorijske pristupe te dizajn i metode istraživanja što su primijenjeni u respektivnim člancima.

Uzorak istraživanja čine svi brojevi *Političkoj misli* od 1964. do 2013. Opći uzorak prigodno smo podijelili na dva poduzorka: brojeve časopisa koji su objavljeni 1964.-1989. i 1990.-2013. Godinu 1990. uzeli smo kao političku prijelomnicu u povijesti Hrvatske koja je intencijski trebala bitno utjecati na odabir tema te na teorijske i metodološke pristupe analizi odabranih tema. Jedinice analize bili su domaći i strani znanstveni radovi (isključeni su prikazi, recenzije, izvješća sa skupova i savjetovanja i sl.).

2. Autori, teme i pristupi komparativnoj politici u *Političkoj misli*

Komparativna politika duboko je ukorijenjena u povijest zapadne političke i društvene misli. Suvremeni komparatisti nisu posve suglasni o tome koji se veliki mišlioci mogu smatrati praočevima discipline. Raspon mišljenja vrlo je širok,³ ali je

³ Neki su autori vrlo suzdržani u odabiru utemeljitelja discipline, dok drugi neselektivno ubrajaju u njih gotovo sve koji su dali neki važan doprinos razvoju društvenih znanosti. Prvu skupinu dobro predstavlja Jean Blondel (1990: 5-10), koji praočevima komparativne politike zapravo smatra samo Aristotela i Montesquieua. Drugu skupinu najbolje predstavlja Philippe C. Schmitter (2009: 36. i d.), koji je nacrtao razgranato stablo što je izniknulo iz četiri korijena:

razmjerno širok i konsenzus o tome da “komparatističku okosnicu” u predmodernoj i modernoj političkoj i društvenoj misli čine Aristotelova *Politika*, Machiavellijev *Vladar*, Montesquieuova studija *O duhu zakona* i Tocquevilleovo djelo *O demokraciji u Americi*.

U prvoj istraživanoj fazi (1964.-1989.) komparativna politika bila je vrlo slabo zastupljena u *Političkoj misli*. Od utemeljitelja discipline i njezinih najvažnijih suvremenih predstavnika nema gotovo ni traga. Piše se o Aristotelu, i to iz “čiste” filozofijske perspektive. Nasuprot filozofima, komparatisti smatraju da je Aristotel bio prvi klasični mislilac koji je proučavanje politike odvojio od filozofije, primijenio komparativnu metodu u proučavanju grčkih gradova-država te napisao *Politiku* kao prvu empirijsku studiju koja sadržava i praktične upute o tome kako vladati (O’Neil 2004: 8-11; v. i Blondel 1990: 5; Sodaro 2001: 121-128; Jahn 2006: 25-29). Najviše je tekstova bilo o Marxu, a jedan je tematski broj (1/1979) bio posvećen Rousseauu.⁴ Iz povijesti političke misli prevladavaju autori koji se smatraju pretečama različitih pravaca i struja u socijalističkoj tradiciji, kao što su Babeuf, Proudhon, Blanqui, Sorel, Hess, Bernstein, Korsch, a povremeno se prevode i ulomci iz njihovih spisa. Status “teorijskih zvijezda” šezdesetih i ranih sedamdesetih godina uživaju neortodoksniji marksistički teoretičari George Lukács i Antonio Gramsci (uočljive su, primjerice, rasprave o Lukácsevu pojmu “demokratske diktature”). Svojevrsnu aberaciju u uređivačkoj politici čine tekst Zvonka Lerotića o Davidu Eastonu i prijevod jednog ulomka iz Eastonova djela (1/1977), te Rizmanov tekst o funkcionalizmu. Cijela se politička znanost profilira kao parohijalna disciplina, a

(a) “sociološkog konstitucionalizma” (Aristotel, Polibijus, Machiavelli, Montesquieu, Constant, Tocqueville, Stein, Marx, Ostrogorski, Weber, Durkheim, Michels, Mosca, Pareto, Tingsten) koji je evoluirao u “historijsku političku sociologiju” (Rokkan, Marshall, Bendix, Kirchheimer, Lipset, Linz, Daalder, Dogan, Eisenstadt, Eckstein, Rustow, Deutsch); (b) “legalnog konstitucionalizma” što su ga izvorno razvili francuski, engleski i američki juristi (ponajprije Bryce, Lowell i Wilson), a nastavili ga razvijati ponajbolji politički znanstvenici 20. stoljeća (Duverger, Finer, Sartori, Friedrich, Beer, Blondel, Hermens, Beyme, pa i Dahl i Huntington); (c) socijalne psihologije s biheviorističkim pokretom i antropologije sa strukturalističko-funkcionalističkim pristupom (Almond, Verba, Apter, Binder, Pye, Coleman, Werner); (d) klasične (Smith, Marx, Mill, Ricardo, Bentham, List, Wagner) i suvremene ekonomije (Hirschman, Downs, Schelling, Arow, North, Olson, Buchanan, Riker). Sve te brojne Schmitterove “komparatiste” vrijedi navesti i zato da bi se vidjelo koliko je ključnih političkih teoretičara bilo potpuno ignorirano u *Političkoj misli*, napose u njezinoj izdavačkoj djelatnosti do 1990., te da bi se ukazalo kakav je poguban utjecaj to imalo na razvoj političke znanosti u Hrvatskoj.

⁴ Osim krajnje inkluzivnoga Schmitterova pristupa, rijetki komparatisti smatraju da je Rousseau dao poseban doprinos začecima komparativne politike. Među njima se nalazi Sodaro (2001: 121-128), koji važnost Rousseaua – kao, uostalom, i Hobbesa, Locke a i Webera – izvodi iz postavke da su najvažniji predmet komparativne politike država i njezine institucije, a da se one ne mogu razumjeti bez djela spomenutih autora.

tek sredinom osamdesetih godina u časopis zamjetnije prodiru strani utjecaji. Tako je Ivan Grdešić preveo Beymeov tekst o razvoju političke znanosti u SR Njemačkoj i Parentijev tekst o političkoj znanosti u SAD-u (3/1984), a oba su preuzeta iz američkih publikacija *International Handbook of Political Science* i *Political Science*. Potom su 1985. prevedeni Lauferov “Federalizam u kritici”, Habermasova analiza “Krise države blagostanja i iscrpljenosti utopijskih energija”, a 1986. Beymeov članak o društvenim pokretima u kojemu se autor oslanja i na Inglehartovu teoriju postmaterijalizma.

Javni događaj koji je upućivao na otvaranje američkom utjecaju bio je skup IPSA-e u Zagrebu 1985. na kojemu je predstavljeno više američkih radova o federalizmu, mahom zasnovanih na *Federalističkim spisima*, posebno na Madisonovim radovima. Potkraj osamdesetih godina u hrvatsku političku znanost napokon “dolazi” Gabriel Abraham Almond. Najprije je 1986. Štefica Deren Antoljak objavila pregledni rad o Almondovu konceptualnom aparatu za komparativnu analizu političkih sustava, a 1988. objavljen je prijevod Almondova izlaganja na 14. kongresu IPSA-e u Washingtonu iste te godine u kojemu se tematizira podijeljenost na škole i sekte u političkoj znanosti. S Almondom je hrvatska komparativna politika naoko, ali samo naoko, odmah kročila u svoju drugu fazu razvoja, elegantno preskočivši prvu fazu kao da nije ni postojala. Almond se, naime, smatra začetnikom novog pristupa komparativnoj politici,⁵ koji je artikulirao na osnovi kritike stare komparativne politike (*comparative government*), osobito se usredotočivši na tri njezina temeljna obilježja: (a) *parohijalnost*, to jest prostornu ograničenost na Europu, poglavito na Veliku Britaniju, Francusku, Njemačku, Italiju i Rusiju, a potpuno zanemarivanje nezapadnih političkih poredaka; (b) *konfigurativnost*, usmjerenost na posebna obilježja pojedinih političkih sustava, što je onemogućavalo komparaciju zasnovanu na metodološki vjerodostojnim podacima kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja; (c) *formalizam*, ograničenost na analizu političkih institucija, zakonskih normi, pravila i postupaka te političkih ideologija i ideja,

⁵ Taj naslov Almond već desetljećima nosi uvelike nezasluženo. Naime, prvi “manifest” nove komparativne politike bila je omanja knjiga Roya C. Macridisa *The Study of Comparative Government* (1955) u kojoj je autor izrijekom naveo pet temeljnih slabosti stare komparativne politike: (a) *nekomparativnost* nominalno komparativnih studija, (b) *deskriptivnost* zasnovanu na historicističkome i legalističkome pristupu, (c) *parohijalnost* proizašla iz zatvorenosti u mali krug zapadnih zemalja, (d) *statičnost* zasnovanu na ograničavanju na opis formalnih struktura i “političke anatomije” zemalja te zapostavljanju dinamičnih čimbenika politike, (e) *monografičnost* izvedenu iz činjenice da većinu radova čine monografije političkih sustava pojedinih zemalja ili njihovih parcijalnih režima. Lako je zaključiti da je Almond doslovce preuzeo glavne Macridisove prigovore staroj komparativnoj politici. Osim toga u tematiziranju prijelaza iz stare u novu komparativnu politiku zanemaruju se i prinosi Deutscha (1960), Beera (1968), Lasswella (1968), Eastona (1969) i dr.

a zapostavljanje analize političkih procesa i njihovih aktera (Almond i Powell 1966: 4-10).⁶

U prvoj analiziranoj fazi tematski se izdvajaju dvije skupine članaka. Prvu i najbrojniju čine članci o demokraciji, pri čemu se razlikuju rijetki i izrazito kritički tekstovi o građanskoj ili, kako se nekoć uobičajeno govorilo, buržoaskoj demokraciji i brojni nekritički i apologetski članci o socijalističkoj demokraciji. U potonjoj kategoriji prevladavaju članci o samoupravnoj ili delegatskoj demokraciji u Jugoslaviji, kao i tekstovi o delegatskom sustavu kao okosnici samoupravne demokracije nasuprot predstavničkom sustavu liberalne građanske demokracije. Budući da je unutar modela samoupravne demokracije velika važnost pridavana lokalnoj samoupravi, ne čudi i razmjerno velik broj članaka o toj temi. Naglašeno je i tematiziranje federalizma i federacija iz perspektive jugoslavenskog iskustva. U povodu četrdesete obljetnice usvajanja prvoga jugoslavenskog ustava Politolološko društvo Hrvatske organiziralo je u studenom 1986. okrugli stol “Ustavi Jugoslavije 1946-1986”. Izlaganja s okruglog stola objavljena su iste godine u *Političkoj misli*, a sva su bila napisana sa stajališta normativnog institucionalizma, to jest usredotočenosti na pravnu ili, u boljem slučaju, pravno-politolološku analizu formalnih institucija sa slabim teorijskim i empirijskim uporištima. Polazi se od postavke da pravno-političke institucije i institucionalni aranžmani normiraju, strukturiraju i usmjeravaju političke procese. Ustavni se razvoj rekonstruira pomoću pojedinih važnih događaja, manifestnih i još više prikrivenih sukoba glavnih političkih aktera i političkih ideja što su ih nadahnjivale u djelovanju. Rasprave o ustavnome i političkom poretku održavaju partikularnu marksističku koncepciju povijesti, uzrokuju elaboriranje “historijskih zakona” društvenoga i političkog razvoja i dijakronijske usporedbe (o tome općenito u: Keman 2002: 17. i d.). Posljednji tematski blok o jugoslavenskom federalizmu objavljen je 1991., usporedo s preglednim radovima o federalnim uređenjima drugih zemalja, od Švicarske preko Kanade do SAD-a.

Drugu brojnu skupinu čine članci o političkim strankama i stranačkim sustavima. No da ne bi bilo nikakvih zablude o tematskoj širini, najveći broj članaka bavi se Savezom komunista, dok je vrlo malo članaka o političkim strankama i stranačkim sustavima u drugim zemljama. Malobrojni članci o njima tiču se komunističkih i revolucionarnih partija u socijalističkim zemljama i zemljama Trećeg svijeta

⁶ Paradoksalno je što je Almond suurednik, a zapravo je bio glavni urednik, najnakladnijega i najpoznatijeg udžbenika u povijesti komparativne politike *Comparative Politics Today* – koji je do 2011. doživio deseto izdanje na engleskom jeziku, a izdavačka kuća “Mate d.o.o.” iz Zagreba najavljuje i njegov prijevod na hrvatski jezik – koji je koncipiran upravo u skladu s načelima stare komparativne politike koja je Almond oštro kritizirao. Udžbenik je, naime, koncipiran kao skup konfigurativnih studija najvećih zemalja na svijetu koje su umnogome bile, pa i ostale, nekomparabilne, te se može kazati da je od klasičnih zamki staroga *comparative governmenta* izbjegao uglavnom samo parohijalnost, što je bilo i najlakše učiniti.

te eurokomunističkih stranaka u Italiji, Francuskoj i Španjolskoj. Posve su iznimni članci o političkim strankama i stranačkim sustavima u SAD-u i Velikoj Britaniji, koje su napisali Dan Gjanković i Štefica Deren-Antoljak. U tu se ideološku tradiciju dobro uklapa pisanje o protuimperijalističkim pokretima u Africi, studentskim pokretima 1968. u svijetu, sukobima u Vijetnamu, Laosu i Kambodži i sl. Prilično su zapostavljene teme koje su šezdesetih i sedamdesetih godina uvelike prevladavale u komparativnoj politici u svijetu: izbori i politička participacija, interesne skupine i interesna udruženja, parlamenti i vlade i sl.

Članci su uglavnom deskriptivni, a teorijski pristupi svode se na marksizam te na normativni institucionalizam koji je nerijetko bio zaogrnut marksističkom frazeologijom. Marksistički diskurs posve dominira, premda od sredine osamdesetih godina češće ulazi u dijalog s drugim teorijskim tradicijama. Formalno gledano, prevladavaju studije slučaja i fokusirane studije s malim brojem slučajeva, ali je i u metodološkom i u teorijskom smislu objavljene radove neopravdano svrstavati u njih. Članci su metodološki potpuno neosvijesteni, a teorijski uglavnom svedeni na prigodna razglabanja o svjetskim političkim fenomenima iz perspektive marksističke teorije povijesti. Takvu je stanju pridonijela i praksa prečestog objavljivanja kratkih prigodnih izlaganja s različitih skupova, koja nisu bila ni teorijski ni metodološki valjano elaborirana, a opremljena su bila skromnom i nefokusiranom znanstvenom bibliografijom u kojoj se ne navode samo citirani radovi, nego “sve što je autor pročitao”. Česti su bili pregledni radovi, a gotovo i nema analiza zasnovanih na nalazima empirijskih istraživanja. To nije ni nov ni začuđujući nalaz. Više zabrinjava to što su članci iz komparativne politike bili izrazito slabo zastupljeni u časopisu i nakon 2000. godine, što svjedoči o tome da priroda *ancien régime* očito nije bila jedini uzročnik takva stanja discipline (Schneider, Bochsler i Chiru 2013). Ukratko, ako bilancu discipline računamo koristeći se kriterijima suvremene koncepcije komparativne politike, ona se nužno pokazuje poražavajućom. No budući da se, kako smo već konstatairali, političko i akademsko polje nalaze u odnosu “recipročne legitimacije”, naši nalazi s kraja osamdesetih i početka devedesetih godina, kada se manifestne i latentne promjene na političkom polju počinju prelijevati i na akademsko polje, zapravo su očekivani.

Početak druge faze obilježava nekoliko tekstova stranih i domaćih autora o izbornim sustavima (Nohlen 1990; Blais 1991; Kasapović 1991). U kratkom razdoblju od 1991. do 1993. objavljeno je nekoliko tematskih brojeva *Političkog misli* u kojima se raspravlja o demokratskim političkim institucijama i procesima – o izborima i izbornim modelima, političkim strankama i stranačkim sustavima, sustavima vlasti – te o tome koje su od njih prikladne tranzicijskim zemljama, uključujući i Hrvatsku. Pojavljuju se i radovi s područja transformacijskih teorija i analize empirijskih obrazaca tranzicije u pojedinim zemljama. Godine 1992. izlazi i prvi broj *Croatian Political Science Review*, a u njegovu se uvodniku izrijekom zaziva ulazak domaćih politologa u međunarodne rasprave. U drugom broju engleskog izdanja objavljena

su tri rada koja se mogu nazvati modernim empirijskim radovima o izborima i strankama u Hrvatskoj (Deren-Antoljak 1993; Kasapović 1993; Šiber 1993). U ovom su razdoblju vidljiviji i izrazi odaziva političkom pozivu ili autentičnoj unutarnjoj motivaciji pojedinaca da se dužna politološka pozornost posveti hrvatskoj nacionalnoj ideji i državotvornom projektu. U citiranome dekanskom nastupu Jantol govori o tome kako za sobom ostavljamo razdoblje u kojemu nas “partijski ideolozi nisu ostavljali na miru”. Nasuprot tome, nastupa razdoblje u kojemu hrvatski nacionalni interes predstavlja “novu inspiraciju za politološka istraživanja”, pa tako i potrebu da se poseže za povijesnim korijenima discipline koji predatiraju razdoblje socijalizma. Tako Jantol uspostavlja izravnu vezu domaće politologije “s povijesnom crtom hrvatske politologije začetom aktom Marije Terezije od 17. srpnja 1769. g. kojim je osnovan Političko-kameralni studij u Varaždinu” (1992: 134). Kompleksne okolnosti stvaranja države i oblikovanja modernoga demokratskog poretka izražavaju se nakon 1992. i u činjenici da su u časopisu zastupljeniji radovi o liberalizmu, nacionalizmu, kršćanskoj demokraciji, kao i o pravnim i institucionalnim oblicima njihova izražavanja: državama, ustavima, ustavnim sudovima, političkim strankama itd.

S vremenom komparativna politika dobiva veći prostor i važnost u uređivačkoj politici časopisa, što se može pripisati teorijskome i metodološkom razvoju poddiscipline te njezinu institucionalnom osamostaljenju unutar nastavnog programa Fakulteta političkih znanosti, kao i osnutku posebnog Odsjeka za komparativnu politiku. Premda se o utemeljiteljima komparativne politike još piše iz perspektive filozofije ili, uže, političke filozofije, pojavile su se i komparativne studije o političkim sustavima i oblicima vlasti u renesansi, koje u prvi plan stavljaju prvoga modernog komparatista Machiavellija⁷ (Grubiša 2009., 2010a).⁸ Od najvažnijih

⁷ Suvremeni komparatisti iznimno cijene ulogu Machiavellija u razvoju komparativne politike. Klaus von Beyme (2008: 28-30), doajen njemačke komparativne politike i političke znanosti uopće, tvrdi da su se statusu utemeljitelja moderne komparativne politike doista primaknuli samo Machiavelli, Montesquieu, Tocqueville i Mill. Obrazlažući Machiavellijeve zasluge, ističe da se on još u renesansi približio tome da u pristupu istraživanjima u društvenim znanostima “minimalizira filozofski normativizam prošlih vremena”. Detlef Jahn (2006: 25-29), vodeći suvremeni njemački komparatist, pridaje posebnu važnost Machiavellijevim “sekulariziranim spisima” u kojima je uspoređivao Italiju s drugim zemljama, napose sa Španjolskom. Unatoč tome što iznimno cijeni Aristotelovu ulogu, O’Neil (2004: 8-11) također misli da je put nastanku komparativne politike i prave znanosti o politici otvorio Machiavelli te da je njegov *Vladar* prvo moderno djelo političke znanosti. Isticao je važnost umijeća vođenja državnih poslova, proučavao mehanizme vladanja, diplomaciju, vojnu strategiju i, ponajprije, političku moć. Svoje je spoznaje gradio na empirijskom znanju stečenu komparativnom analizom različitih povijesnih i suvremenih političkih poredaka svoga doba.

⁸ Budući da bi potpuno navođenje podataka o svim radovima koji se spominju u tekstu iziskivalo vrlo velik prostor, ograničavamo se na navođenje autora i godina kada su tekstovi objavljeni, a za potpune podatke upućujemo na godišnje indkse časopisa i na internetsko pretraživanje na: <http://hrcak.srce.hr/politicka-misao>.

Tablica 1. Broj članaka iz komparativne politike u *Političkoj misli* 1964.-2013. prema podpodručjima

Podpodručja	1964.-1989.*	1990.-2013.*
	Broj	Broj
Tipovi političkih režima	7	14
▪ demokratski	4	13
▪ autoritarni	2	1
▪ totalitarni	1	
Demokracije	47	
▪ građanska	2	27
▪ socijalistička	45	
Države		
▪ federalne	22	7
▪ unitarne		
Regije i regionalne vlasti	1	
Lokalne zajednice i regionalizam	16	3
Parlamenti i vlade	2	36
Državna i javna uprava i birokracije	3	3
Izborni sustavi i referendumi	1	19
Političke stranke i stranački sustavi	19	43
Interesne skupine i interesna udruženja	7	1
Društveni pokreti	13	1
Politička participacija		
▪ konvencionalna	5	8
▪ nekonvencionalna	3	
Politička kultura	4	28
Politička komunikacija	7	6
Konstitucionalizam i sudstvo	7	24
Europska unija		19
Regionalne studije	7	2
Povijest, teorije, metodologije Discipline	15	12
Ostalo		7

* Prikaz obuhvaća brojeve od 1/1964. do 4/1989. U arhivi fakultetske knjižnice nedostaju, nažalost, brojevi: 4/64, 1/66, 2/66, 2/67, 1/70, 2/90, 1/91. i 4/91.

suvremenih predstavnika komparativne politike ističe se prijevodni članak J. E. S. Haywarda (1999), preuzet iz časopisa *Government and Opposition*, a koji je objavljen u čast Samuelu E. Fineru u povodu posthumnog izlaska njegova trosveščanoga kapitalnog djela *The History of Government from Earliest Times*. Važni su i članci Slavena Ravlića (2000) o demokratskoj teoriji Roberta A. Dahla te prijevodi radova Wolfganga Merkela (1999., 2004), istaknutog predstavnika suvremene komparativne politike u Njemačkoj. Druga faza donijela je znatno povećanje broja tema i njihovu diverzifikaciju. U tematskom smislu može se podijeliti na dvije podfaze, pri čemu je 2000. godina razdjelnica među njima. Do 2000. tematski su prevladavali radovi iz komparativnoga ustavnog prava u kojima su hrvatski i njemački ustavni pravници analizirali važnost ustava, različite ustavne aranžmane, ulogu ustavnog sudstva u političkim procesima, sudski aktivizam i pravnu državu općenito, i to iz perspektive tradicionalnoga normativističkog i institucionalističkog pristupa (Padjen 1996; Smerdel 1997; Bačić 1997., 1998a., 1998b., 1999; Krapac 1997; Rodin 1997; Scholler 1998; Häberle 1998; Vorländer 2001). U tom su razdoblju brojni i radovi Vladimira Vujčića (1997., 1998a., 1998b., 1999a., 1999b) s područja političke kulture. Riječ je uglavnom o preglednim člancima u kojima je autor izlagao temeljne pojmove, modele i tipove političke kulture koje su konstruirali američki i europski komparatisti, ponajprije Almond i Verba u svojem kapitalnom djelu *The Civic Culture*.

Nakon 2000. objavljuju se radovi u kojima se komparativna politika nastoji bolje teorijski i metodološki profilirati. Profiliranju je zasigurno pridonijelo i pokretanje prvoga poslijediplomskog studija iz komparativne politike 2000. godine, koje je potaknulo i raspravu o određenju komparativne politike, njezinu statusu na Fakultetu političkih znanosti i perspektivama razvoja. Raspravu je potaknuo članak Branka Caratana (1997) u kojemu je komparativna politika definirana kao podpodručje međunarodne politike koje je bitno određeno predmetom svoga istraživanja. Na Caratanov članak, koji je bio programska osnova koncipiranja prvoga poslijediplomskog studija iz komparativne politike, ali i cijele discipline kako se dotad predavala na Fakultetu političkih znanosti, odgovorila je Mirjana Kasapović (2002a). U svojem kritičkom osvrtu ukazala je na neodrživost isključivog predmetnoga i potpunog zapostavljanja metodološkog određenja discipline, odakle su proistekli i propusti u koncipiranju nastavnih programa dodiplomskih i poslijediplomskih studija. Zauzela se za njihovo temeljito revidiranje, institucionalizaciju discipline u obliku posebnog odsjeka za komparativnu politiku, obrazovanje i zapošljavanje mladih komparatista te za intenzivnije prevođenje djela iz komparativne politike kao nužnih "infrastrukturnih" pretpostavki njezina razvoja. Nakon 2000. prevlast ustavnopravnih i kulturalnih tema zamijenila je tematska diverzifikacija koja je bila praćena izraženijim teorijskim i metodološkim pluralizmom. Naglaše-

no se proučavaju problemi postkomunističkih demokracija (Čular 2000; Malová i Rybář 2000; Stein i Orenstein 1996; Dolenc 2008). Slijede studije o nekonsolidiranim demokracijama u postkonfliktima i podijeljenim društvima u svijetu, pa tako Kos-Stanišić (2004., 2008., 2013) piše o Venezueli, Kolumbiji i zemljama Sjevernog trokuta u Latinskoj Americi, Picula (2006) o Kambodži, Zervakis (2002) o Cipru, Kasapović (2005) o Bosni i Hercegovini, Bilandžić (2004) o Sjevernoj Irskoj, a Zgurić (2013) o Libanonu. Konsolidirane zapadne demokracije zastupljene su tekstovima o političkim sustavima ili njihovim parcijalnim režimima u Austriji (Riegler 2000), Finskoj (Kettunen 2007), Francuskoj (Schabert 1999), Italiji (Grubiša 2005), Njemačkoj (Velički 2002., 2007), SAD-u (Smerdel 1997). Velik je broj tekstova o parlamentima i vladama u starim i novim demokracijama, te su objavljeni članci o strukturnima i socijalnim obilježjima Hrvatskog sabora i o regrutaciji političke elite u Hrvatskoj (Ilišin 2001., 2007), ulozi poljskoga (Jackiewicz i Jackiewicz 1996) i slovenskog parlamenta u tranzicijskom razdoblju (Zajc 2005., 2008), koalicijskim vladama u Hrvatskoj (Kasapović 2003), ulogama predsjednika države u političkim sustavima Poljske, Slovenije i Italije (Wiatr 2000a; Cerar 2005; Grubiša 2005), polupredsjedničkim sustavima u Sloveniji i Ukrajini (Boban 2007), prezidencijalizaciji suvremenih parlamentarnih sustava (Nikić Čakar 2009) te o lokalnoj upravi i samoupravi (Jelušić 1999; Podolnjak 2010; Grdešić 1998). O političkim strankama i stranačkim sustavima u Hrvatskoj piše Čular (2004), u Mađarskoj Enyedi i Tóka (2001), o modelima financiranja stranaka Petak (2001., 2003., 2005) te Mataković i Petak (2010), o kandidacijskim postupcima u političkim strankama Kasapović (2001), o ciljevima i strategijama stranačkog natjecanja Henjak (2001), o stranačkoj i ideološkoj identifikaciji birača na izborima Čular (2003) i Henjak (2005., 2007), o društvenim rascjepima i stranačkim identifikacijama Bačić (2007), Dolenc (2012) i Grdešić (2013). Na području političke kulture objavljuju se radovi o socijalnom kapitalu (Šalaj 2003., 2006; Štulhofer 2004), političko-kulturnim preduvjetima demokratizacije i demokratske konsolidacije (Maldini 2002., 2006., 2008; Kuntz 2011), o modelu građanstva (Radman 2010) i civilnom društvu (Bežovan 2002). Dok je do 2000. razmatranje Europske unije i europskih integracijskih procesa uopće bilo ograničeno na raspravu o ulozi ustavnih sudova u tim procesima (Rodin 1996), nakon te godine teme se umnožavaju, te se piše o referendumima o Europskoj uniji (Podolnjak 2006; Grubiša 2012a; Lajh i Krašovec 2007), stranačkom sustavu (Fink-Hafner 2007), hrvatskoj pristupnoj strategiji (Sošić 2007), integracijskim potencijalima zemalja Srednje Europe (Sošić 2008), Lisabonskom ugovoru i formiranju europskog građanstva (Grubiša 2010b), konstitucionalizaciji Unije i njezinu demokratskom deficitu (Grubiša 2012b), granicama (Raos 2013) i ustavu Unije (Kovačević 2013) te reformi institucija Unije kao pretpostavci smanjenja demokratskog deficita (Čepo 2013).

U metodološkom smislu prevladavaju studije slučaja i komparativne studije s malim brojem slučajeva. Česte su binarne studije koje obuhvaćaju dvije zemlje – primjerice, usporedba polupredsjedničkih sustava Slovenije i Ukrajine (Boban 2007), utjecaj integracijskih procesa na demokraciju u Slovačkoj i Rumunjskoj (Pridham 2002), izravne demokracije u Njemačkoj i Austriji (Velički 2008), djelovanja sindikata i političkih elita u tranziciji u Sloveniji i Hrvatskoj (Grdešić 2006), uloga drugih domova u federalnim sustavima SAD-a i SR Njemačke (Čepo 2013) ili pak dva slučaja unutar jedne zemlje, kao što je usporedba izbornih kampanja HDZ-a i SDP-a (Lalić 2004). Rjeđe su komparativne studije s tri ili četiri slučaja – primjerice, izborne reforme na Novom Zelandu, u Italiji i Japanu (Kasapović 2002b), odnos demokracije i konstitucionalizma u Francuskoj, Engleskoj i Sjevernoj Americi (Vorländer 2001), novi komonveltski model konstitucionalizma u Kanadi, Australiji i Indiji (Bačić 2009), obrasci financiranja političkih stranaka u Hrvatskoj, Njemačkoj i Nizozemskoj (Mataković i Petak 2010), integracijski potencijali Mađarske, Češke, Slovačke i Poljske (Sošić 2008). Najrjeđe su studije s još više slučajeva – primjerice, polupredsjednički sustavi u Istočnoj Europi (Kasapović 1996), modeli političkoga obrazovanja u školskim sustavima europskih država (Šalaj 2002), medijski sustavi u postsocijalističkim zemljama (Peruško 2013) i izborni programi političkih stranaka u deset europskih zemalja (Musa 2006). Premda su istraživači bili naglašeno usredotočeni na zemlje u regijama koje je zahvatio treći svjetski val demokratizacije, malo je cjelovitih regionalnih studija: Wiatr (2000b) piše o Srednjoj Europi, a Kos Stanišić (2013) o Sjevernom trokutu kao podregiji Latinske Amerike.

No ta je klasifikacija zasnovana uglavnom na broju slučajeva koji su uključeni u analize. Većina studija, naime, ne zadovoljava temeljne metodološke postulate komparativnih istraživanja kao dijela istraživanja u društvenim znanostima uopće (v., primjerice, Della Porta i Keating 2011). Tako su rasprave koje bi se formalno mogle svrstati u studije slučaja u metodološkom smislu zapravo opisni radovi koji ne udovoljavaju ni metodološkim ni teorijskim zahtjevima studije slučaja ili ono što Lijphart naziva ateorijskima, a Eckstein, malo suzdržanije, konfigurativno-ideografskim studijama slučaja. Neke rasprave s dva ili više slučajeva komparativne su samo po tome što ih autori tako naslovljuju. Među teorijskim pristupima još su prevladavali stari i, rjeđe, novi institucionalizam te bihevizizam, teorije pluralizma, teorije racionalnog izbora i kulturološke teorije. Novi institucionalizam najočitiiji je u studijama izbornih sustava, političkih stranaka, vlada i sustava vlasti Mirjane Kasapović, bihevizizam u studijama političkog ponašanja Ivana Šibera, teorije pluralizma u radovima Ivana Grdešića, teorije racionalnog izbora u studijama Zdravka Petaka i Andrije Henjaka, a kulturološke teorije u razmatranjima političke kulture Vladimira Vujčića. Izrazito je malo radova u kojima se raspravlja o metodološkim problemima discipline (Kasapović 2002a) i eksplicitnih metodoloških raspra-

va (Dolenec 2013). Ukratko, premda je nakon 1990. i osobito nakon 2000. godine ostvaren vidljiv napredak u razvoju komparativne politike, koji se očitovao i u produkciji *Političkoj misli*, još je ostalo mnogo teorijskoga i metodološkog posla kako bi se nadoknadili nedostaci u razvoju jedne “zakašnjele discipline”.

Tablica 2. Vrsta komparativnih radova u *Političkoj misli* 1964.-2013.

Vrsta rada	1964.-1989.*	1990.-2013.
	Broj	Broj
Studije jedne zemlje/ studije slučaja	41	98
Binarne studije	0	7
Fokusirane studije s malim brojem slučajeva	9	25
Fokusirane studije s velikim brojem slučajeva	1	1
Globalne studije	0	0
Regionalne studije	7	2
Ostalo		

Tablica 3. Vodeći komparatisti i njihova najvažnija djela u 20. stoljeću

Autori	Najvažnija djela
Erik Allardt	Implications of the Ethnic Revival in Modern Industrialized Society (1979) Social Structure and Social Change in the Nordic Countries (1990)
Gabriel A. Almond	The Politics of the Developing Areas (1960) The Civic Culture (1963, sa S. Verbom)* Comparative Politics: System, Process, Policy (1970)
Robert H. Bates	Markets and States in Tropical Africa (1981) Open-Economy Politics (1997)
Klaus von Beyme	Die parlamentarische Regierungssysteme in Europa (1970) Political Parties in Western Democracies (1985)
Pierre Birnbaum	States and Collective Action (1988) The Jews of the Republic (1996)
Jean Blondel	Introduction to Comparative Government (1969) Political Parties (1978)
David Collier	New Authoritarianism in Latin America (1979) Shaping the Political Arena (1991)

Hans Daalder	The Role of Military in the Emerging Countries (1962) Cabinet Reform in Britain 1914-1963 (1963)
Robert A. Dahl	Polyarchy (1971)* Democracy and Its Critics (1981)*
Samuel N. Eisenstadt	The Political Systems of Empires (1963) Modernization, Protest and Change (1966)
Samuel E. Finer	Theory and Practice of Modern Government (1932) Comparative Government (1970)
Carl J. Friedrich	Constitutional Government and Democracy (1946) Totalitarian Dictatorship and Democracy (1956, sa Z. Brzezinskim)
Peter Gerlich	Abgeordnete in der Parteiendemokratie (1969, s H. Kramerom) Parlamentarische Kontrolle im politischen System (1973)
Ted Robert Gurr	Why Men Rebel (1970) Minority at Risk (1993)
Jack Hayward	The One and Indivisible French Republic (1973) The State and the Market Economy (1986)
Guy Hermet	Aux frontières de la démocratie (1983) Le peuple contre la démocratie (1989)
Samuel P. Huntington	Political Order in Changing Societies (1968) The Third Wave (1991) The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order (1996)*
David D. Laitin	Hegemony and Culture (1986) Identity in Formation (1998)
Gerhard Lehbruch	Proporzdemokratie. Politisches System und politische Kultur in der Schweiz und in Österreich (1967) Verhandlungsdemokratie (2003)
Arend Lijphart	The Politics of Accommodation (1968) Patterns of Democracy (1999)
Juan J. Linz	Problems of Democratic Transition and Consolidation (1996, s A. Stepanom) Totalitarian and Authoritarian Regimes (2000)
Barrington Moore	Social Origins of Dictatorship and Democracy (1966) Injustice: The Social Basis of Obedience and Revolt (1978)
Guillermo O'Donnell	Modernization and Bureaucratic Authoritarianism (1973) Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies (1986, sa Ph. Schmitterom)*
Mogens N. Pedersen	Political Development and Elite Transformation in Denmark (1976) The Dynamics of European Party Systems. Changing Patterns of Electoral Volatility (1979)
Adam Przeworski	Democracy and the Market (1991) States and Markets (2003)

Stein Rokkan	The Structuring Mass Politics in Smaller European Countries (1968) Citizens, Elections, Parties (1970)
Richard Rose	Governing Without Consensus (1970) The Problem of Party Government (1974)
Giovanni Sartori	Democratic Theory (1962) Parties and Party Systems (1976)*
Philippe C. Schmitter	Interest Conflict and Political Change in Brazil (1971) Transition from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies (1986, s G. O'Donnellom)*
James C. Scott	Comparative Political Corruption (1972) The Moral Economy of the Peasant (1976)
Theda Skocpol	States and Social Revolutions (1979) Protecting Soldiers and Mothers (1992)
Gordon Smith	Politics in Western Europe (1972) Democracy in Western Germany (1979)
Alfred Stepan	The Military Politics (1971) Problems of Democratic Transition and Consolidation (1996, s J. J. Linzom)
Sidney Verba	The Civic Culture (1963, s. G. Almondom)* Participation and Political Equality (1978, s N. H. Nie i J. Kim)
Rudolf Wildemann	Partei und Fraktion (1954) Macht und Konsens als Problem der Innen- und Aussenpolitik (1963) Volksparteien (1989)
Harold Wilensky	Intellectuals in Labor Union (1956) Organizational Intelligence. Knowledge and Policy in Government and Industry (1967) Democratic Corporatism and Policy Linkages (1987)
Vincent Wright	Le Conseil d'État sous le Second Empire (1972) The Government and Politics of France (1978)

Izbor je napravila Mirjana Kasapović na temelju dviju reprezentativnih studija: Daalderove (1997) zbirke 27 intelektualnih autobiografija i biografija najvećih komparatista koji su proučavali europsku politiku, neovisno o podrijetlu, te Munckove i Snyderove (2007) zbirke dubinskih intervjua s 15 najvećih američkih komparatista, također neovisno o podrijetlu. Temelji se na izjavama samih autora, ocjenama njihovih suvremenika te podacima o prijevodima, citiranosti i čitanosti djela. Tablica je napravljena prema abecednom redu. O nerazvijenosti komparativne politike i zaostalosti hrvatske političke znanosti za suvremenim razvojem svjedoči i podatak da prije 1990. nijedno od navedenih kapitalnih djela nije bilo prevedeno na hrvatski jezik. Od 36 djela koja su navedena u tablici, nakon 1990. na hrvatski je prevedeno samo šest knjiga koje su označene zvjezdicom. Trenutačno se u sklopu fakultetske biblioteke *Političke analize* prevodi drugo izmijenjeno izdanje Lijphartove studije *Patterns of Democracy* (2012).

LITERATURA

- Almond, Gabriel A., Powell, Bingham G. 1966. *Comparative Politics – a Developing Approach*. Boston: Little, Brown & Co.
- Almond, Gabriel A. i dr. 2011. *Comparative Politics Today. A World View*. New York: Pearson.
- Bačić, Arsen. 1997. “Republikanska monarhija” i ustavni inženjering s kraja stoljeća. *Politička misao*, (34)1: 30-46.
- Bačić, Arsen. 1998a. O sudskom aktivizmu ili o političkoj ulozi sudova. *Politička misao*, (35)2: 94-114.
- Bačić, Arsen. 1998b. Ustavna demokracija između majoritarizama i konstitucionalizma. *Politička misao*, (35)3: 121-136.
- Bačić, Arsen. 1999. Klasici moderne debate o konstitucionalizmu: C. H. McIlwain, C. J. Friedrich i F. A. Hayek. *Politička misao*, (36)1: 140-152.
- Bačić, Petar. 2009. Novi commonwealthski model konstitucionalizma (Kanada, Australija i Indija). *Politička misao*, (46)4: 102-131.
- Bagić, Dragan. 2007. Društveni rascjepi i stranačke preferencije na izborima za Hrvatski sabor 2003. godine. *Politička misao*, (44)4: 93-115.
- Beer, Samuel H. 1968. The Comparative Method and the Study of British Politics. *Comparative Politics*, (1)1: 19-36.
- Berndtson, Erkki. 2010. Škole političke znanosti i oblikovanje discipline. *Politička misao*, (47)2: 183-202.
- Beyme, Klaus von. 2008. The evolution of comparative politics. U: Caramani, Daniele (ur.). *Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press, str. 27-43.
- Bežovan, Gojko. 2002. Struktura civilnog društva u Hrvatskoj. *Politička misao*, (39)1: 63-87.
- Bilandžić, Mirko. 2004. Sjeverna Irska između rata i mira. *Politička misao*, (41)2: 135-160.
- Blondel, Jean. 1990. *Comparative Government. An Introduction*. New York: Philip Alan.
- Boban, Davor. 2007. “Minimalist” concepts of semi-presidentialism: are Ukraine and Slovenia semi-presidential states? *Politička misao*, (44)5: 155-177.
- Boix, Carles, Stokes, Susan C. (ur.). 2009. *The Oxford Handbook of Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Caramani, Daniele (ur.). 2013. *Komparativna politika*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Caratan, Branko. 1997. Politički realitet i komparativna politika: geneza jedne politološke discipline. *Politička misao*, (34)3: 124-148.

- Cerar, Miro. 2005. Uloga predsjednika republike u slovenskom (ustavno)pravnom i političkom sustavu. *Politička misao*, (42)4: 39-66.
- Čepo, Dario. 2013. Snažni bikameralizam u SAD-u i SR Njemačkoj: izvor za reformu Vijeća Europske unije. *Politička misao*, (50)4: 163-189.
- Čular, Goran. 2000. Political Development in Croatia 1990-2000: Fast Transition – Postponed Consolidation. *Politička misao*, (37)5: 30-46.
- Čular, Goran. 2003. Stranačka identifikacija i potpora demokraciji u Hrvatskoj. *Politička misao*, (40)4: 3-24.
- Čular, Goran. 2004. Organisational Development of Parties and Internal Party Democracy in Croatia. *Politička misao*, (41)5: 28-51.
- Della Porta, Donatella i Keating, Michael (ur.). 2011. *Approaches and Methodologies in the Social Sciences. A Pluralist Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deutsch, Karl W. 1960. Toward an Inventory of Basic Trends and Patterns in Comparative and International Politics. *American Political Science Review*, (54): 34-57.
- Dolenc, Danijela. 2008. Europeanization as a Democratising Force in Post-communist Europe: Croatia in Comparative Perspective. *Politička misao*, (45)5: 23-46.
- Dolenc, Danijela. 2012. The Absent Socioeconomic Cleavage in Croatia: a Failure of Representative Democracy? *Politička misao*, (49)5: 69-88.
- Dolenc, Danijela, Doolan, Karin i Žitko, Mislav. 2014. Plus ça Change: Mapping Conversions in the Croatian Academic Field in the early 1990s. U: Bieber, Florian, Hepner, Harald (ur.). *Societal Evolution or Social Ruin? Universities and Elite Formation*. Frankfurt na Majni: Peter Lang Verlag (u tisku).
- Easton, David. 1969. The New Revolution in Political Science. *American Political Science Review*, (63)4: 1051-1061.
- Eisfeld, Reiner i Pal, Leslie A. 2010. Political Science in Central-East Europe and the Impact of Politics: Factors of Diversity, Forces of Convergence. *European Political Science*, 9: 223-243.
- Enyedi, Zsolt i Tóka, Gábor. 2001. Moć slabih: političke stranke u Mađarskoj. *Politička misao*, (38)2: 68-90.
- Eyal, Gil, Szelenyi, Ivan i Townsley, Eleanor. 2000. *Making Capitalism Without the Capitalists: The New Ruling Elites in Eastern Europe*. London: Verso.
- Fink-Hafner, Danica. 2007. Stranački sustav na razini Europske Unije. *Politička misao*, (44)3: 3-21.
- Fourcade, Marion. 2009. *Economists and Societies: Discipline and Profession in the US, Britain and France, 1890s to 1990s*. Princeton: Princeton University Press.
- Grdešić, Ivan. 1998. Participation and Local Democracy in Croatia. *Politička misao*, (35)5: 10-24.

- Grdešić, Marko. 2006. Tranzicija, sindikati i političke elite u Sloveniji i Hrvatskoj. *Politička misao*, (43)4: 121-141.
- Grdešić, Marko. 2013. Prostorna analiza “crvene” i “crne” Hrvatske: eksplorativna studija. *Politička misao*, (50)1: 183-203.
- Grubiša, Damir. 2005. Predsjednik republike u talijanskome političkom sustavu 1948.-2006. *Politička misao*, (42)4: 67-90.
- Grubiša, Damir. 2009. Oblici vlasti u renesansi: jedinstvenost dubrovačkog modela. *Politička misao*, (46)4: 165-182.
- Grubiša, Damir. 2010a. Machiavellijevo poimanje prava: Kautele republikanskog zakonodavca. *Politička misao*, (47)3: 153-175.
- Grubiša, Damir. 2010b. Lisabonski ugovor i europsko građanstvo. *Politička misao*, (47)4: 185-209.
- Grubiša, Damir. 2012a. Hrvatski referendum za Europsku uniju: anatomija zakašnjelog (ne)uspjeha. *Politička misao*, (49)2: 45-72.
- Grubiša, Damir. 2012b. Konstitucionalizacija demokracije u EU-u: demokratski deficit i poteškoće prevladavanja političke Alijenacije. *Politička misao*, (49)1: 41-63.
- Hayward, J. E. S. 1999. Finerova komparativna povijest vladavine. *Politička misao*, (36)1: 169-182.
- Häberle, Peter. 1998. 49 godina njemačkog Temelnog zakona (ustava). *Politička misao*, (35)3: 158-186.
- Henjak, Andrija. 2001. Ciljevi i strategije stranačkog natjecanja. *Politička misao*, (38)1: 143-160.
- Henjak, Andrija. 2003. Determinante ideološke samoidentifikacije hrvatskih birača na parlamentarnim izborima 2003. godine. *Politička misao*, (42)1: 85-110.
- Henjak, Andrija. 2007. Values or interests: Economic Determinants of Voting Behavior in the 2007 Croatian Parliamentary Elections. *Politička misao*, (44)5: 71-90.
- Horvat, Branko. 1995. Opozicija i konsenzualna demokracija. *Politička misao*, (32)3-4: 64-71.
- Ilišin, Vlasta. 2001. Hrvatski sabor 2000.: strukturne značajke i promjene. *Politička misao*, (38)2: 42-67.
- Ilišin, Vlasta. 2007. Hrvatski sabor 2003.: obrasci političke regrutacije parlamentarne elite. *Politička misao*, (44)4: 55-92.
- Jackiewicz, Irena i Jackiewicz, Zbigniew. 1996. Poljski parlament u prijelaznom razdoblju: Potraga za modelom. *Politička misao*, (33)2-3: 100-120.
- Jahn, Detlef. 2006. *Einführung in die vergleichende Politikwissenschaft*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Jantol, Tomo. 1992. Povodom 30. godišnjice Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. *Politička misao*, (29)4: 130-135.

- Jantol, Tomo. 1997. Zapis s okruglog stola "Hrvatske društveno-humanističke znanosti – danas i sutra". *Državnost*, (1)2: 239-283.
- Jelušić, Mario. 1999. Transfrontier Co-operation for Units of Local Government in Europe and Croatian Law. *Politička misao*, (36)5: 109-116.
- Kasapović, Mirjana. 1996. Parliamentarism and Presidentialism in Eastern Europe. *Politička misao*, (33)5: 120-135.
- Kasapović, Mirjana. 2001. Kandidacijski postupci u demokratskim političkim sustavima. *Politička misao*, (38)4: 3-20.
- Kasapović, Mirjana. 2002a. Što je komparativna politika? Kritički osvrt na programe studija komparativne politike na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. *Politička misao*, (39)4: 146-162.
- Kasapović, Mirjana. 2002b. Obrasci izbornih reformi u stabilnim demokracijama: Novi Zeland, Italija i Japan. *Politička misao*, (39)3: 3-19.
- Kasapović, Mirjana. 2003. Coalition Governments in Croatia: First Experience 2000-2003. *Politička misao*, (40)5: 52-67.
- Kasapović, Mirjana. 2004. Suvremena komparativna politika: kako strukturirati znanje? *Anali Hrvatskog politološkog društva*, (1)1: 9-29.
- Kasapović, Mirjana. 2005. Bosnia and Herzegovina: Consociational or Liberal Democracy? *Politička misao*, (42)5: 3-30.
- Kasapović, Mirjana. 2007. Izlazak iz množine? Kraj unutarnje institucionalne kolonizacije hrvatske političke znanosti? U: Kasapović, Mirjana (ur.). *Izlazak iz množine? Stanje hrvatske političke znanosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, str. 7-95.
- Keman, Hans (ur.). 2002. *Comparative Democratic Politics*. London: Sage.
- Kettunen, Pekka. 2007. EU and the Sub-national Government of Finland: Half-shut Windows of Opportunities. *Politička misao*, (44)2: 41-53.
- Klingemann, Hans-Dieter, Kulesza, Ewa i Legutke, Annette (ur.). 2002. *The State of Political Science in Central and Eastern Europe*. Berlin: Sigma.
- Kos-Stanišić, Lidija. 2004. Venezuela – demokracija ili poludemokracija? *Politička misao*, (41)4: 92-112.
- Kos-Stanišić, Lidija. 2008. Narkodemokracija kao oblik defektne demokracije: slučaj Kolumbije. *Politička misao*, (45)3-4: 91-117.
- Kos-Stanišić, Lidija. 2013. Sigurnosne narkoprijetnje demokracijama Sjevernog trokuta. *Politička misao*, (50)3: 81-101.
- Kovačević, Bojan. 2013. Tko je čuvar ustava u Europskoj uniji? *Politička misao*, (50)3: 7-32.
- Krapac, Davor. 1997. Neovisnost sudaca kao postulat pravne države: njemačka iskustva, hrvatski problemi. *Politička misao*, (34)1: 63-111.

- Kuntz, Jessica. 2011. (Re)Entering Europe: The Post-communist Transition of Croatian Political Culture. *Politička misao*, (48)5: 215-246.
- Lajh, Damjan i Krašovec, Alenka. 2007. Referendum o ulasku Slovenije u Europsku Uniju: međunarodni komparativni pogled. *Politička misao*, (44)3: 45-65.
- Lalić, Dražen. 2004. Obilježja pakiranja politike u izbornoj kampanji HDZ-a i SDP-a 2003. godine. *Politička misao*, (41)1: 55-73.
- Landman, Todd, Robinson, Neil (ur.). 2009. *The Sage Handbook of Comparative Politics*. London: Sage.
- Lasswell, Harold L. 1968. The Future of the Comparative Method. *Comparative Politics*, (1)1: 3-18.
- Macridis, Roy C. 1955. *The Study of Comparative Government*. New York: Random.
- Maldini, Pero. 2002. Građansko društvo i demokracija u tranzicijskim društvima. *Politička misao*, (39)4: 129-145.
- Maldini, Pero. 2006. Političko-kulturalni preduvjeti demokratizacije. *Politička misao*, (43)3: 87-107.
- Maldini, Pero. 2008. Političko povjerenje i demokratska konsolidacija. *Politička misao*, (45)1: 179-199.
- Malová, Darina i Rybář, Marek. 2000. The Troubled Institutionalization of Parliamentary Democracy in Slovakia. *Politička misao*, (37)5: 99-115.
- Mataković, Hrvoje i Petak, Zdravko. 2010. Regulacija financiranja stranaka i izbora: usporedna analiza Hrvatske, Njemačke i Nizozemske. *Politička misao*, (47)2: 85-109.
- Merkel, Wolfgang. 1999. Teorije transformacije: demokratska konsolidacija postautoritarnih društava. *Politička misao*, (36)3: 121-150.
- Merkel, Wolfgang. 2004. Ukotvljene i manjkave demokracije. *Politička misao*, (41)3: 80-104.
- Musa, Anamarija. 2006. Was There a Silent Revolution? A Comparative Analysis of Party Manifestos in Ten European Countries. *Politička misao*, (43)5: 121-146.
- Naßmacher, Hiltrud. 1991. *Vergleichende Politikforschung. Eine Einführung in Methoden und Problemen*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Nikić Čakar, Dario. 2009. Prezidencijalizacija parlamentarnih sustava: komparativni analitički okvir. *Politička misao*, (46)2: 140-165.
- O'Neil, Patrick H. 2004. *Essentials of Comparative Politics*. New York i London: W. W. Norton & Co.
- Padjen, Ivan. 1996. Uredbe iz nužde hrvatskog predsjednika: mjerodavnost francuskog javnog prava. *Politička misao*, (33)1: 149-165.
- Peruško, Zrinjka. 2013. Komparativna analiza postsocijalističkih medijskih sustava. *Politička misao*, (50)2: 38-59.

- Petak, Zdravko. 2001. Usporedna analiza financiranja stranaka i izbora u Hrvatskoj i svijetu. *Politička misao*, (38)4: 33-50.
- Petak, Zdravko. 2003. Financing Political Parties in Croatia: Parliamentary Elections 2003. *Politička misao*, (40)5: 68-74.
- Petak, Zdravko. 2005. Financiranje predsjedničkih izbora 2005.: uloga regulativnih institucija. *Politička misao*, (42)1: 37-48.
- Picula, Boško. 2006. Studija sukoba u Kambodži: od stjecanja suverenosti do postkonfliktnih izbornih ciklusa. *Politička misao*, (43)2: 53-77.
- Podolnjak, Robert. 2006. 'The Assent of the People is Not Necessary to the Formation of a Confederation': Notes on the Failure of the European Constitutional Referendums. *Politička misao*, (43)5: 99-120.
- Podolnjak, Robert. 2010. Institutional Reform of the Croatian Local Government: From Cabinets to Directly Elected Mayors and County Governors. *Politička misao*, (47)5: 117-143.
- Pridham, Geoffrey. 2002. Implementacija europskih standarda demokracije u procesu pridruživanja EU: Usporedba Slovačke i Rumunjske. *Politička misao*, (39)4: 11-30.
- Radman, Zoran. 2010. Razvijenost građanstva u jadranskim regijama. *Politička misao*, (47)2: 110-142.
- Raos, Višeslav. 2013. Pomicanje granice Europske unije na jugoistok i višestruki procesi teritorijalizacije. *Politička misao*, (50)3: 33-55.
- Ravlić, Slaven. 2000. Pluralizam i participacija: demokratska teorija R. A. Dahla. *Politička misao*, (37)1: 84-98.
- Riegler, Henriette. 2000. Austria – Still the Second Republic or already the Third? *Politička misao*, (37)5: 116-121.
- Rodin, Siniša. 1996. Europska Unija i njemački Ustavni sud. *Politička misao*, (33)4: 243-255.
- Rodin, Siniša. 1997. Osnovne značajke prava na slobodno razvijanje osobnosti u njemačkom ustavnom pravu. *Politička misao*, (34)1: 112-129.
- Schabert, Tilo. 1999. Klasičan vladar. François Mitterrand u zrcalu komparativne teorije vladavine. *Politička misao*, (36)2: 158-178.
- Schmitter, Philippe C. 2009. The nature and future of comparative politics. *European Political Science Review*, (1)1: 33-61.
- Schneider, Carsten Q., Bochsler, Daniel, Chiru, Mihail. 2013. Comparative politics in Central and Eastern Europe: mapping publications over the past 20 years. *European Political Science*, 12: 127-145.
- Scholler, Heinrich. 1998. Ustavno sudstvo u političkom procesu. *Politička misao*, (35)1: 75-87.

- Smerdel, Branko. 1997. Kako djeluje američki predsjednički sustav. Ustavno značenje budžetske krize 1995.-96. godine. *Politička misao*, (34)1: 21-29.
- Sodaro, Michael J. (ur.). 2001. *Comparative Politics. A Global Introduction*. Boston: McGraw-Hill.
- Sošić, Mario. 2007. Croatian Strategy of EU Integration 2000-2007 – A Comparative Study. *Politička misao*, (44)5: 91-117.
- Sošić, Mario. 2008. Integracijski potencijal Mađarske, Češke, Slovačke i Poljske: komparativna analiza. *Politička misao*, (45)3-4: 137-160.
- Stein, Jonathan i Orenstein, Mitchell. 1996. Dileme izgradnje demokratske države u Slovačkoj. *Politička misao*, (33)2-3: 121-151.
- Šalaj, Berto. 2002. Modeli političkoga obrazovanja u školskim sustavima europskih država. *Politička misao*, (39)3: 127-144.
- Šalaj, Berto. 2003. Koncept socijalnoga kapitala u komparativnoj politici. *Politička misao*, (40)4: 126-144.
- Šalaj, Berto. 2006. Social Trust: Croatia 1995-2003. *Politička misao*, (43)5: 77-98.
- Štulhofer, Aleksandar. 2004. Percepcija korupcije i erozija društvenog kapitala u Hrvatskoj 1995. – 2003. *Politička misao*, (41)3: 156-169.
- Velički, Damir. 2002. Stranka demokratskog socijalizma (PDS) u političkom sustavu Njemačke. *Politička misao*, (39)1: 139-158.
- Velički, Damir. 2007. Koncept “borbene demokracije” u SR Njemačkoj. *Politička misao*, (44)4: 35-54.
- Velički, Damir. 2008. Ostvarivanje neposredne demokracije u Njemačkoj i Austriji. *Politička misao*, (45)3-4: 119-135.
- Vorländer, Hans. 2001. Supremacija ustava. O odnosu napetosti između demokracije i konstitucionalizma (Francuska, Engleska i Sjeverna Amerika). *Politička misao*, (38)1: 26-35.
- Vujčić, Vladimir. 1997. Pojam političke kulture. *Politička misao*, (34)4: 109-128.
- Vujčić, Vladimir. 1998a. Tipologija političke kulture. *Politička misao*, (35)4: 98-131.
- Vujčić, Vladimir. 1998b. Dimenzije političke kulture. *Politička misao*, (35)1: 119-137.
- Vujčić, Vladimir. 1999a. Politička kultura i politička struktura: odnos političke kulture, strukture i demokracije (I. dio). *Politička misao*, (36)1: 113-139.
- Vujčić, Vladimir. 1999b. Politička kultura i politička struktura: odnos političke kulture, strukture i demokracije (II. dio). *Politička misao*, (36)2: 144-156.
- Weiler, Hans N. 2009. Whose Knowledge Matters? Development and the Politics of Knowledge. U: Hanf, T., Weiler, Hans N., Dickow, H. (ur.). *Entwicklung als Beruf*. Baden-Baden: Nomos, str. 485-496.
- Weiler, Hans N. 2011. Knowledge and Power. The New Politics of Higher Education. *Journal of Educational Planning and Administration*, (25)3: 205-221.

- Wiarda, Howard J. 2002. *New Directions in Comparative Politics*. Boulder: Westview Press.
- Wiatr, Jerzy J. 2000a. President in the Polish Parliamentary Democracy. *Politička misao*, (37)5: 89-98.
- Wiatr, Jerzy J. 2000b. Srednja Europa u novom svjetskom poretku. *Politička misao*, (37)2: 3-11.
- Zagorski, Paul W. 2009. *Comparative Politics. Continuity and the Breakdown in the Contemporary World*. London i New York: Routledge.
- Zajc, Drago. 2005. Uloga slovenskog parlamenta u procesu tranzicije, prilagođivanja zakonodavstva i učlanjivanja u EU. *Politička misao*, (42)1: 111-132.
- Zajc, Drago. 2008. National Parliaments of the New Member Countries in the EU – Adaptation of the Slovene National Assembly to the New Challenges. *Politička misao*, (45)5: 3-22.
- Zervakis, Peter A. 2002. The Europeanisation of the Cyprus Question. A Model for Conflict Resolution? *Politička misao*, (39)5: 156-173.
- Zgurić, Borna. 2013. Krize, građanski rat i slom konfesionalne demokracije u Libanonu. *Politička misao*, (50)3: 102-125.

Mirjana Kasapović, Danijela Dolenc,
Dario Nikić Čakar

COMPARATIVE POLITICS IN *POLITIČKA MISAO* (1964-2013)

Summary

This article analyses the representation and main characteristics of comparative politics articles published in the journal *Politička misao*. Starting from the assumption that the political and academic fields are engaged in a process of 'reciprocal legitimation', we divided the period of analysis into two phases and research subsamples. The first encompasses articles published in the period 1964-1989, while the second covers articles published in the period 1990-2013. Content analysis reveals that during the first phase comparative politics articles were weakly represented in the journal. The few articles that belong to the field were mostly written from a Marxist perspective, and occasionally from the perspective of old normative institutionalism. Overall they were methodologically unreflective, descriptive and configurative. The most frequent topics were self-managing democracy, communist and revolutionary parties, anti-imperial movements and conflicts in Third World countries. The time period after 1990 is characterised by a strengthening of the field of comparative politics. First of all, there is a notable increase in the number of articles dedicated to elections, electoral systems, political parties and party

systems, legislatures and governments, constitutionalism and the judiciary, political culture, nationalism, as well as European institutions and processes. Secondly, theoretical approaches are more diversified, ranging from new institutionalism, behavioralism and pluralism to rational choice theory and cultural theory. Though case studies and focused studies with a small-N are the most frequent empirical strategies, overall methodology remains the weakest element of domestic academic production in comparative politics, while explicitly methodological discussions remain extremely rare.

Keywords: Comparative Politics, Marxism, Theoretical Pluralism, Weak Methodology, Content Analysis

Kontakt: **Mirjana Kasapović**, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Lepušićeva 6, 10 000 Zagreb. E-mail: mirjana.kasapovic@fpzg.hr

Danijela Dolenc, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Lepušićeva 6, 10 000 Zagreb. E-mail: ddolenc@fpzg.hr

Dario Nikić Čakar, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Lepušićeva 6, 10 000 Zagreb. E-mail: dario.nikic@fpzg.hr